

לאחר שתי שנות דממה, חזר השבוע מחמוד דרוויש לכותרות. היה זה כאשר התפרסמה בעיתונות, ביום השני השבוע, הידיעה בדבר מעצרו של חבר המועצה המקומית טירה, רזו אחמד שביטה, כחשוד בעבירה נגד ביטחון המדינה. שביטה, חבר הוועד המרכזי של ר"ח, התפטר מחברותו במועצה לפני שנתיים, כאשר יצא לשנת לימודים בבית הספר לפעילי הי מפרגה הקומוניסטית במוסקבה. בהיותו במוסקבה, נפגש שביטה עם המשורר הפלסטיני מחמוד דרוויש, שהיה אז גם חבר הוועד המרכזי של ר"ח. דרוויש חוצא מדק"ח, עבר לגור במצריים. שביטה פיים את לימודיו, חזר לישראל. היתה זו אותה פגישה מופני שנתיים — שבטייה נעצר עתה שביטה.

דרוויש, הינו אחד הכותבים מבין סופרי הדור הצעיר של עמו. ב-1949, לאחר מלחמת היחידה, הפך הינד בן השמונה לנפקד-נוכה, לאחר שכפרו הגלילי, ברווה, נחרש על ידי טרקטורים של צה"ל. מחמוד הוכר כנאמן מגול צעיר, היה בין מייסדי תנועת "אזיארד" הלאומנית, שהוצאה אל מחוץ לחוק. הוא נאסר שוש פעמים. ב-1970 עזב מחמוד את ישראל, התיישב במצריים. מאחר שהיה מראשי הוועמים למען הלאומנות הפלסטינית, כי קרב ערביי ישראל, ראו חבריו ביציאתו למצריים עריקה מהמערכה למען עצמאותו של העם הפלסטיני. שנתיים, לא ענה דרוויש למבקריו, התעמט בשתיקה, עתה, ביציאתו החדשה, "יומנו של אורח חסר מודת" אפשר לראות את תשובתו. מאמר זה, שהוא קטע מהיצירה "עורר לרא ספק היזוקידיעות כי ישראל — ביחוד כאשר לאמיתות חלק מהעובדות המסופרות בו.

מדינת-ישראל. אתה שואל: "כוונתך למדינה או לאבטיה?" הוקנה המכוערת פונה אליך: "נא לכבד את בתי-המשפט." אתה משתומם: "איזה בתי-משפט?" בתשובה, היא מצטווחת בקול היוצא מביצה מצחינה: "זהו בתי-משפט, ואני שופטת." בנקודה זו אתה תופס, לראשונה, כי

ארבע לפנות בוקר, מעיר אותך הצילצול בדלת. אתה יודע כבר מיהו המצלצל, אך השינה חזקה יותר מהמישטרה. בתשע אתה הולך לעבודתך. לובם את הקפה שלך לפני קריאת העיתון. המבקר הידוע מופיע: "בוא איתי." "זה מאסר — או הקירה?" אתה שואל. "אינני יודע" הוא עונה לך. אתה שואלו אם לקחת מבי

משורר מחמוד דרוויש

רשת-שיניים, כלירחצה, מערכת בגדים. "אין זמן," הוא אומר. אתה יושב מול הקצין, היושב מתחת לתמונתו של הרצל: "כבוד רב הוא לי לאסור אותך," הוא מבשר לך באדיבות. אתה מחזיר מחמאה: "לכבוד הוא לי לכבדך. אך אולי תואיל בטובך לגלות לי מה האשמה נגדי?" תשובתו: "אתה מור אשם שפוצצת אבטיח בכניסה לקירקס, ופגעת בכך בביטחון המדינה." אבטיח, המדינה וקירקס. איוו הרמוניה נדירה.

הזקנה המכוערת התגלתה כשופטת

ת קופת המעצור החוקי הסתיימה. הכל שם חוקי! אתה מצפה להילקח לבית-המשפט, לראות את עירך היפהפיה מבעד לסורגי מכונית המישטרה. אתה מורח אפילו את תוקות התמימה עד כדי ציפיה להשתחרר. "הכה עוד קצת" אתה מוחה, בשולי תחום החוק, והם עונים לך: "לא נחזיק אותך אפילו שעה אחת לאחר תום תוקפת המעצר. מה אתה חושב לך? אצלנו שומרים בפחדנות על החוק, כאן זה ישראל, לא העולם הערבי." אתה מהרהר קצת בעולם הערבי, תוך עירבוב של הלומות-בהקיץ וסבל מחניק. ואתה ממשיך להכות. למה? לקצין החוקר? לעולם הערבי?

הם מכבדים אותך עד כדי כך, שהעתיקו את מושבו של בתי-המשפט אל בית-הסוהר, למענך. אולם אתה דוחה כבוד חסרת-קדים זה, מניח שביתי-המשפט הוא בכל זאת רק בית-סוהר. הישיבה מסתיימת. אתה אסור מחדש.

"למחוק את כל המטונפים"

אתה משוחח עם הנהג בעברית שיר טפת. הופעתך איננה מגלה את מוצאך. "לאן אדוני?" שואל הנהג. "רחוב מיר טאנאבי," אתה משיב. אתה מצית סיגרית אחת לעצמך, אחת לנהג, על אדיבותו. "תגיד לי," הוא אומר במפתיע, "עד מתי המצב החורבן הזה — זמאס לנו כבר." אתה משער שהוא מדבר על מצב חמלי חמה, על מסי-הכנסה, על מחיר התלב. "כן, אתה צודק," אתה משיב לו. "באמת נמאס." הוא ממשיך: "עד מתי ימשיכו לשמור על השמות הערבים המסריחים האלה? צריכים למחוק אותם ואת השמות שלהם גם יחד. את מי?" אתה שואלו. "את הערבים כמובן," הוא משיב. מאוכזב. למה? אתה מתעניין. "בגלל שהם מטוני פים" הוא מסביר. ממיבטאו, אתה יודע שהוא עלה ממרוקו. ואתה שואל אותו: "האם אני באמת כל כך מטונף?" הוא נדהם: "מה אתה מתכוון?" אתה אומר לו להשתמש בשכל, אבל הוא עדיין לא מסוגל להאמין: "בבקשה," הוא אומר, "תהיה רציני."

אתה מראה לו את תעודת-הזהות שלך, והוא משתכנע כי אתה ערבי: "לא התכוננתי לנצרים. התכוננתי למוסלמים," הוא אומר. אתה משיב שאתה מוסלמי. "לא

התכוננתי לכל המוסלמים. רק לכפריים." אתה מספר לו שאתה כפרי, בן כפר זעיר ונידח שנמחק כליל על-ידי בולדוזרים של מדינת-ישראל. "כל הכבוד למדינה," הוא משיב. אתה יוצא מהמכונית, מחליט להמשיך ברגל. מבלי משים. אתה מתחיל לקרוא את שמות הרחובות. אכן, הם מחקו אותם. סאלאדין נחיה שלמה. ואתה תוהה: למח שאירו את מוטאנאבי במקומו? אתה קורא את השם כפי שהוא כתוב בעברית. ומגלה כי הוא עכשיו הר נבו, ולא אל-מוטאנאבי, כפי שסברת כל הזמן.

אתה מבקש... אתה מתחנן...

אתה מרים טלפון לקצין-הקישור לעניינים אזרחיים, בתחנת המישטרה. אתה כבר מוכר ותיק שלו. אתה מתעניין מה חדש אצלו. מתלוצץ עימו, ומבקש רש"י ון נסיעה ליום אחד. "שלח בקשה בכתב," הוא עונה לך. אתה שולח... ומחכה לתשובה. יום. יום. יום. שלושה. אתה עדיין מקווה. הם לא ענו עדיין בשלילה, כדרכם. אך אתה עדיין מחכה. ותאריך הפגישה שלך בירושלים קרב והולך. אתה מתעניין... אתה מבקש... אתה מתחנן. לתשובה. כל תשובה שהיא. אפילו שלילית — כדי שתוכל לפחות לבטל את פגישתך. הם אינם עונים. אתה מסביר להם שנתרו לך שעות ספורות עד הפגישה. הם עונים: "בוא בעוד שעה לקבל את

המשורר הערבי-ישראלי שעבר למצריים מסביר את סיבות עריקתו מן המערכה:

לא נתנו לי רישיון לנעוסי!

התשובה. אתה הולך לשם, ומוצא את המשרד סגור. בתמימות, אתה תוהה מדוע הם נבוכים בקשר לתשובה. מדוע אין הם עונים בשלילה, כמו תמיד. אתה מתקצף, מחליט — בטיפשות — לפנות לשירותי הביטחון... ויוצא לדרכך. למחרת, אתה מועמד בבחילות בפני בתי-דין-ישה. אתה ממתיך לתורך, ושומע בינתיים סיפורים פנטסטיים מהמתנינים.

הילדה שנפטרה בזרועות אביה

שעה ערבייה עובדת בקיבוץ. רשיון-התנועה שלה אסור עליה לרדת בי תחנה כלשהי במסלול נסיעתה. מסיבה כלי שהיא ירדה התחנות — ונאסרה. כמה צעירים, שרשינום הירשה להם לל כח ברחוב הראשי בלבד, סטו פעם לרחוב צדדי, ונעצרו. איש אינו יוצא וזאי בי משפטים אלה. קנס או מאסר. ואתה נזכר בסיפור על הוקן והחומר והרשיון. הוקן חרש בשדה, ותלה את מעילו על עץ. רשיון-התנועה שלו היה בכיס המעיל. והנה גילה כי חמורו נדד לשדה שכן. הוא נחפו בעקבותיו — ונעצר על-ידי שוטרים צבאיים, באשמה כי חדר לשטח חשינו למדינה ללא רשות. "אבל יש לי אישור בכיס המעיל," אמר הוקן, הוא נעצר והועמד למשפט. ואתה נזכר ברישיונות המוות. איכרים נאלצו לחתום על נייר, לפני הם אחראים למותם שלהם, כאשר יעלו על מוקש בשטח אימונים צבאיים... פיסת-נייר זו משחררת את המדינה מאחריות. אולם האיכרים התי עניינו יותר בפרנסתם מאשר במותם. ואמר גם, אלה שמתו, מתו. ואלו שהיו, חיו. והמדינה התייאשה מהחיים והמתים גם יחד, וההרימה את הקרקע.

ואתה זוכר את הילדה הקטנה שנפטרה בזרועות אביה, בחינת משרדו של המושל הצבאי, בעוד האב עומד וממתין לקבל רישיון-תנועה, כדי שיוכל להביא את בתו לטיפול רפואי.

לך תוכיח שאתה קיים...

אתה מבקש דרכון, ומגלה שאינך אזרח... משום שאינך או קרוב אחר נמלט איתך למקום בטוח, בימי המלחמה. כאשר היית תינוק, ואתה מגלה שכל ערבי שעזב את ארצו באותם ימים וחזר לאחר מכן בחשאי, איבד את זכותו לאזרחות. אתה מתבייש מלקבל דרכון, מבקש אש"ר רתימסע בלבד. ואתה מגלה שאפילו אינך תושב בישראל, בגלל שאין לך אשרת-תושב. אתה מניח שזו בדיחה, והולך ומספר פר אותה לידד עורך-דין: "אני לא אזרח כאן, ולא תושב. איפה אני אם כך, ומי אני אם כך?" אתה נדהם לגלות כי החוק לצידם, וכי אתה חייב להוכיח כי אתה קיים. ואז אתה מבין, כי ייתכן שאתה קיים, מבחינה מטאפיזית, אך לא מבחינה חוקית. אתה מהרהר בחוק הזה. כמה תמימים אנו, כאשר אנו מניחים כי החוק הינו כלי בידי הצדק והאמת. החוק כאן קיים כדי לבצע את רצונה של הממשלה, ותפור לצורכיהם של השליטים. ואני הייתי בארץ זו לפני המדינה, המכחישה כי אינני קיים. אתה מבחין שנית כי האמת הופכת לפנטזיה בלבד, אם

הם עוצרים אותך — ומחייבים...

אתה חוזר ומנסה שוב... אתה מצי-ליח להשיג מיסמך המאשר כי אתה קיים, ואתה משיג אשרת-מסע.

אתה חוזר ומנסה שוב... אתה מצי-ליח להשיג מיסמך המאשר כי אתה קיים, ואתה משיג אשרת-מסע. אבל מהיכן יוצאים? אתה הינד תושב חיפה, ואילו נמלי-התעופה סמוך לתל-אביב. אתה מבקש מהמישטרה רשיון-תנועה מר חיפה לנמלי-התעופה — ונענה בסירוב. עורך-דינך וחבריי-כנסת מתערבים, אך הי מישטרה ממשיכה לסרב. ואז אתה מדמיון לעצמך שאתה פיקח יותר מהם, ומשנה את מסלול-הנסיעה שלך. אתה מחליט לצאת מנמל-חיפה, באניה, כי הנחה שאתה רשאי להיכנס לגמל. אתה מרוצה מאוד מעצמך. אתה קונה כרטיס, עובר את ביקורת-הירכונים, שלטונות הי בריאות והמכס, ואיש אינו עוצר אותך. סמוך לאניה הם עוצרים אותך, ומובילים אותך ישר למשפט. אתה ממשיך ושוען כי החוק לצידך, הפעם. אך בבית-המשפט אתה מגלה כי נמל-חיפה הוא חלק ממדינת-ישראל, ולא מהעיר חיפה. והם מזכירים לך כי אין לך רשות להיכנס לשום חלק של מדינת-ישראל, מחוץ לחיפה. ואתה מורשע... אתה אומר להם: "אני רוצה להתוודות על משהו חשוב מאוד, עכשיו שהבנתי את החוק: רבותי. אני שוחה ביס כל יום, והים שייך למדינה, לא לחיפה. ואין לי גם רשיון לנושם את האוויר. והשמיים שמעל לעיר אינם שייכים לעיר. וגם רשיון לנוע עם רוחות הקיץ אין לי..." והם מחייכים.